

Историјски ход Библиотеке Археолошког института у Београду кроз рад библиотекара

Сања З. Никић
s.slankamenac@ai.ac.rs

Милан Б. Миловановић
m.milovanovic@ai.ac.rs

Археолошки институт, Београд

Сажетак

Библиотека Археолошког института у Београду је научноистраживачка библиотека намењена истраживачима Археолошког института. Једна је од највећих специјалних библиотека са литературом из области археологије, историје, историје уметности, архитектуре, антропологије и осталих сродних наука на овим просторима. Њени запослени недавно су обележили седамдесет пет година постојања Библиотеке. Циљ овог рада је да представи развој Библиотеке кроз рад библиотекара. У првом делу историјата описани су формирање и радни задаци. Осавремењивање и прелазак са лисног на локални електронски каталог део је друге етапе. Новина у раду Библиотеке је свакако успостављање репозиторијума РАИ и транзиција са локалног електронског каталога WINISIS на национални библиотечко-информациони систем, односно узајамни каталог COBISS, која је у току.

Кључне речи: Археолошки институт у Београду, библиотека, историјат, развој, библиотекари, научноистраживачка библиотека, каталог WINISIS, репозиторијум РАИ

Увод

Библиотека Археолошког института (АИ) у Београду по типу је научноистраживачка библиотека. Почети рада на прикупљању и сређивању књижне грађе забележени су у првим годинама по оснивању Института (1947). Историјске податке о формирању библиотеке као организационе јединице, њеном развоју и раду садржи кратак преглед који је израдила Марија Свилар¹ и он до сада представља усамљено штиво те врсте. Стога је био основа за даља истраживања у оквиру ове теме. Пут библиотеке АИ неодвојив је од биографије њених руковођилаца, који су деценијама били њени једини запослени. Према речима Л. Купермана, „организовање и вођење библиотеке са једним запосленим библиотекаром захтева од соло библиотекара много више вештине управљања временом него што је потребно библиотекарама запосленим у другим типовима библиотека“.² Пошто су стручни кадрови дали огроман допринос њеном устројавању, у овом тексту биће представљени њихови напори на организацији и попуњавању фондова.

¹ Marija Svilar, „Библиотека Археолошког института“, у *Mnemosynon Firmitati: sedamdeset godina Arheološkog instituta (1947–2017)*, urednici Vesna Bikić i Josip Šarić (Београд: Археолошки институт, 217) 271–274.

² Lari Kuperman, *Upravljanje bibliotekom sa jednim zaposlenim* (Београд: Народна библиотека Србије, 2017), 20.

Од оснивања Библиотеке до 1984. године

Археолошки институт при Српској академији наука основан је 31. 5. 1947. године,³ а након тога и Библиотека, „са циљем да њена главна делатност буде прикупљање и чување разноврсних и вредних наслова из области археологије и њој сродних наука“.⁴ На основу архивских података и објављених годишњих *Извештаја* Српске академије наука могу се у доброј мери реконструисати почеци рада библиотеке у оквиру Археолошког института. Подаци се најпре могу пронаћи у елаборату о оснивању Археолошког института, који је саставио проф. Александар Дероко јануара 1947. године, у коме су дефинисани примарни задаци у оквиру научноистраживачког деловања будуће институције. У поглављу о „Организовању научног рада Института“, под тачком III – „Помоћно научно тело и техничко особље“, наводи се потреба за ангажовањем руководиоца библиотеке као научног асистента. Даље се имало у плану да се након оснивања Института приступи формирању библиотеке. У елаборату поглавља о „Материјалним издацима“, финансијским планом предвиђен је намештај за библиотеку, као и „набавка наших и страних стручних књига и претплата на часописе и публикације“.⁵

На првим редовним седницама Института, које су одржане јуна месеца исте године, донета је одлука да се за библиотеку издвоји одређена свота новца за основне материјалне издатке, док ће Комитет за оснивање научних установа, Универзитет и високе школе обезбедити неопходан намештај.⁶ Том приликом изнет је и план о штампању органа Археолошког института, што ће бити реализовано 1950. године, када је покренута нова серија (н. с.) часописа *Сјари-нар*.⁷ Стални раст фонда омогућен је управо слањем часописа у размену.

Прве године рада су биле тешке у погледу кадровске и просторне организације, што је био случај и са готово свим Академијиним институтима у том периоду.⁸ Иако је у елаборату⁹ било предвиђено да ће асистент водити библиотеку, то није реализовано у прве две године. Не постоји податак о томе ко се бринуо о фонду, али је у *Извештају* за 1948. наведено да је „своју библиотеку Институт попунио знатним бројем научних књига и публикација и она је до краја године, благодаречи замашној своти у ту сврху предвиђеној, још више увећана, што ће умногоме допринети живљем и лакшем раду његових чланова а посебице млађих кадрова“.¹⁰

³ Институт је основан 31. 5. 1947. године при Српској академији наука, што је убрзо потврђено одлуком Комитета за научне установе, Универзитет и високе школе НР Србије. Први управник био је византолог и академик проф. др Владимир Петковић (1874–1956). Под његовим руководством Институт је имао за циљ да окупи сараднике са Универзитета, из музеја и других научних институција у Београду, који су се на разне начине бавили проучавањем археолошких проблема. Институт остаје под окриљем Српске академије наука и уметности до 1961. године, када постаје самостална научна институција. – Milan Milovanović, „Documentation Office of the Institute of Archaeology in Belgrade as an Organisational Unit“, *Archaeology and Science* 18 (2022): 254–256, https://doi.org/10.18485/arhe_apn.2022.18.17.

⁴ Marija Svilar, „Biblioteka Arheološkog instituta“, u *Mnemosynon Firmitati: sedamdeset godina Arheološkog instituta (1947–2017)*, urednici Vesna Bikić i Josip Šarić (Beograd: Arheološki institut, 217) 271.

⁵ Архив Српске академије наука и уметности (САНУ), Српска академија наука (САН) бр. 39/1947, 1, 3–6. Предмет: Елаборат.

⁶ Državni arhiv Srbije (DAS), D–3, 1 Sednica Arheološkog instituta, 2; D–3, 3 Sednica Arheološkog instituta, 1.

⁷ DAS, D–3, 1 Sednica Arheološkog instituta, 2.

⁸ Ове недостатке, нарочито у погледу радног простора унутар Српске академије наука и институтских библиотека, уочио је крајем 1947. године Милутин Миланковић, тада потпредседник САН. У његовом *Извештају о недостацима просјорија*, који је предат Комитету за научне установе, наводи се, између осталог, следеће: „Недостатак просторија за смештај Академијиних научних института у толикој се мери осећа и толико је постао актуелан, да сматрам за своју дужност да се и овом приликом вратим на то питање и изложим Вам сву његову хитност и важније разлоге, због којих би га требало што пре решити. До јуче је, да се тако изразим, ово питање било један од предуслова да се поједини институти оснују, да им се омогући организовање радних кабинета, лабораторија, библиотека итд. (...) Довољно је да напоменем да се услед недостатака просторија у самом Претседништву, књиге и часописи који свакодневно стижу, гомилају у двема просторијима на подовима (...)“ // DAS, Г–189, Д–30, САН бр. 1284, Милутин Миланковић, 1947, *Комишешу за научне установе, Универзитет и високе школе*, Предмет: Извештај.

⁹ Архив САНУ, САН бр. 39/1947, 1, 3–6. Предмет: Елаборат.

¹⁰ „Извештај о раду Археолошког института“, *Годишњак – Српска академија наука*, LV (1948): 236.

Како се број публикација повећавао залагањем појединих чланова Института, већ је почетком 1949. постало неопходно ангажовати стручно лице које ће обављати послове набавке, инвентарисања, чувања и давања књига и часописа научним сарадницима на коришћење. Већ тада је и „инвентар библиотеке имао 174 броја“¹¹, а до краја исте фонд је увећан „са 91 књигом и часописом археолошке садржине“.¹² Првог новембра за библиотекара је ангажована Надежда Мандић,¹³ чијим је доласком „знатно олакшан рад и напредак установе“¹⁴ и започела стручна организација библиотечког фонда.

Почела је планска набавка публикација. Поред куповине значајних наслова из области археологије и сродних помоћних дисциплина, фонд је увећан новосупостављеном разменом са институцијама из „Бугарске, Чехословачке, Аустрије, Пољске, Италије, Немачке, Француске, Енглеске, Сједињених Америчких Држава, Белгије, Холандије, Швајцарске, Данске, Шведске, Норвешке, Турске и Египта. У размену су се слали бројеви часописа *Старинар*. Укупно је за библиотеку набављено 8 часописа и 43 књиге из земље, и 19 часописа и 17 књига из иностранства. Ранији инв. бр. књига и часописа био је 335, а на крају 1950. године инв. бр. књига 396, а часописа 517“.¹⁵ Иако библиотека није формално основана, извесно је да је постојао организовани фонд књига и да је био пописан, будући да је увидом у инвентарне књиге примећено да су инвентарни бројеви 1 за монографска издања, односно 1ч за часописе додељени тек 1950. године. У напоменама стоји да је књига раније била инвентарски број 9, а часопис 59. Предвиђена је била и израда картотеке књига. Није пронађен податак које године је почео да се води лисни каталог за монографске публикације и аксесорни каталог за серијске. Забележено је да је Институт наредне 1951. започео са прикупљањем копија старих српских минијатура и иницијала из рукописних кодекса.¹⁶

У плану рада за 1952. годину, који је Н. Мандић упутила Научном већу Института, навела је да је примарно попуњавање библиотечког фонда неопходно спровести куповином и разменом.¹⁷ Управник др Владимир Петковић је тада писао да је библиотека за само две и по године рада увећала број публикација са 300 на 3000, као и да се размена обавља са 50 установа у иностранству. Затим је навео да је „библиотека у пуном развоју, и настојање је установе, да до краја ове године повиси фонд за 1000 нових свезака“.¹⁸ Те године се Институт са библиотеком сели у нове просторије на другом спрату Српске академије наука и уметности у Кнеза Михаила 35.

У наредним годишњим извештајима Института приметно је обимно увећавање фонда разноврсним научним публикацијама. Предлогом буџета за 1954. годину било је планирано да се издвоји значајна сума новца, будући да је Институт желео да „поручи неколико великих публикација које су неопходне за научни рад, из области од праисторије до пуног средњег века“.¹⁹

¹¹ „Извештај о десетогодишњем раду Археолошког института Српске академије наука у периоду од 1947–1957 године“, *Старинар* IX–X (1958–1959): 449.

¹² „Извештај о раду института при Одељењу друштвених наука у 1949 години: Археолошки институт“, *Годишњак – Српска академија наука* LVI (1949): 290.

¹³ Надежда Мандић (рођ. Рајковић, 1924) дипломирала је 1949. на Филозофском факултету у Београду, на Групи за романистику – француски језик и књижевност. Године 1951. Н. Мандић полаже стручни испит са највишом оценом и стиче звање млађи библиотекар струке библиотекарско-архивистичке, док наредне добија стручно звање библиотекар. Виши библиотекар постаје 1972. године. Неко време обављала је и посао секретара Института и одлазила је на теренска ископавања. – Архив АИБ, Персоналне биографије, Д–2, *Надежда Мандић*.

¹⁴ „Извештај о раду института при Одељењу друштвених наука у 1949 години: Археолошки институт“, *Годишњак – Српска академија наука* LVI (1949): 300.

¹⁵ „Археолошки институт“, *Годишњак – Српска академија наука* LVII (1950): 406.

¹⁶ Državni arhiv Srbije (DAS) – Fond Arheološkog instituta (FAI), D–2, Godišnji Izveštaj o radu Instituta za 1950. godinu, br. 6, 05. 01. 1951.

¹⁷ DAS–FAI, D–2, Plan rada za 1952. godinu.

¹⁸ DAS–FAI, D–9. Srpskoj akademiji nauka, br. 338, 13. 05. 1952. Predmet: Obrazloženje.

¹⁹ DAS–FAI, D–2, Srpska akademija nauka, Predmet: Predlog budžeta za 1954. godinu.

Радни задаци прве библиотекарке Института били су: набавка књига путем размене или куповине у земљи и иностранству, инвентарисање, израда каталошких листића и допуњавање лисног каталога, организација смештаја и складиштења, послови на пољу одржавања књижног фонда, дистрибуција, вођење картона задужења, публикација, преписка и комуникација са странкама и међубиблиотечка позајмица, писање годишњих извештаја за Институт и Народну библиотеку Србије итд. Библиотека Института је између осталог водила: инвентар часописа, инвентар књига, ауторски абecedни каталог књига, каталог часописа, стручни каталог књига, као и картотеку размене и задужења.²⁰

Поред руковођења библиотеком и стручних библиотечких послова, Н. Мандић се бавила израдом библиографија и превођењем стручних радова са француског на српски и обратно. Да је њен рад на свим пољима био плодносан, сведочи извештај из 1962. године, у коме су научни сарадници оценили њену делатност и више него позитивно „На дужности библиотекарка, Нада Мандић се истиче познавањем струке, иницијативношћу и ванредним залагањем, тако да поред неспорних заслуга за установљење библиотеке, коју је својом агилношћу довела у ред најбољих специјализованих библиотека, она је успела да успостави и да и даље развије врло широку размену институтских издања са сродним научним установама...“.²¹

Принављање фондова може се пратити према инвентарним књигама: на крају 1960. године било је 4120 монографских и 5503 серијске публикације; на крају 1970. године 6487 монографских и 10.291 серијска публикација; на крају 1980. године 8908 монографских и 15.432 серијске публикације. Прву етапу Библиотеке Археолошког института свакако је обележио тридесетпетогодишњи рад Н. Мандић. Према подацима којима располажемо, може се закључити да је устројена и вођена према свим стандардима струке и да је у тренутку одласка у пензију њене прве библиотекарке била једна од водећих специјалних библиотека са литературом из области археологије на просторима тадашње Југославије.

Наставак традиције и нови изазови : 1984–2020.

Осамдесете године 20. века донеле су Институту нове кадровске промене и консолидацију. Године 1984. Кадровска комисија доноси одлуку да распише конкурс за вишег библиотекарка који има положен стручни библиотекарски испит, радно искуство, знање два страна језика и дактилографије. На њега се јавило пет кандидата. Након разматрања њихових пријава, Кадровска комисија је предложила Верону Милетин, будући да је испуњавала све услове радног позива.²²

С обзиром на то да је иза вишедеценијског рада Н. Мандић остао богат фонд и текући послови које је требало преузети и усавршити, Кадровска комисија је тражила професионалног стручњака из ове области. В. Милетин је завршила Библиотекарство и научне информације на Карловом универзитету у Прагу. Према радној биографији, поседовала је богато искуство у библиотечком раду у Чешкој и Србији, при различитим научним и просветним институцијама,²³ које јој је помогло да унапреди традиционално библиотечко пословање Библиотеке Археолошког института, које се није мењало од 1949. године.

Након селидбе Института са библиотеком са другог на четврти спрат исте зграде у другој половини осамдесетих година, појавила се идеја о формирању специјализоване библиографске базе података за претраживање публикација која ће заменити абecedни лисни каталог.²⁴

²⁰ Архив АИБ, Персоналне биографије, Д–2, Мандић, 1983, *Извештај о библиотеци Археолошког института*.

²¹ DAS–FAI, D–28, 01–346/02, 11. 05. 63, Arheološkom institutu, Predmet: Izveštaj.

²² Архив АИБ, Персоналне биографије, Д–43, Верона Милетин.

²³ Архив АИБ, Персоналне биографије, Д–43, Верона Милетин.

²⁴ Архив АИБ, Miletin, 1986. *Opšta procena obima poslova i finansijskih troškova u cilju formiranja Bibliotečke baze podataka Arheološkog instituta*.

Међутим, реализација овог пројекта започета је тек 1995. године и у наредном периоду уз ангажовање спољних сарадника целокупан фонд монографија унет је у јединствени електронски каталог WINISIS,²⁵ који је Народна библиотека Србије уступила Институту. Евиденција о серијским публикацијама и даље се водила путем акцесорног каталога.²⁶ На крају 1995. године било је 11.770 монографија и 21.679 часописа.

Уместо Вероне Милетин на радно место библиотекара 1999. године долази Љубица Цветковић, дипломирани археолог, и две године касније полаже стручни испит стичући звање дипломираног библиотекара. Њена наслеђена задужења подразумевала су уобичајене послове: пријем, инвентарисање и каталожску обраду публикација, размену институтских издања у земљи и иностранству, дистрибуцију, праћење стручне литературе, примену савремених метода рада у библиотекарству, израду извештаја, учествовање на стручним скуповима, као и рад са корисницима. Поред наведеног, она је била ангажована на важном пројекту заштите најугроженијих публикација који је финансирала Скупштина града Београда током 2007–2008. године. Том приликом је укоричено 545 библиографских јединица. Проблем који се јавио након коричења је немогућност њиховог враћања на место, јер су им нове корице повећале обим. То није једина потешкоћа која се појавила у вези са смештајем. Порастом фонда, један део смештен је у другу зграду у Кнез Михаиловој улици 36, на петом спрату. Такав смештај на две локације и у више просторија знатно је отежавао издавање публикација и рад са корисницима. Љ. Цветковић је надређенима указивала на проблем који ће се ускоро појавити, а то је испуњеност свих смештајних капацитета.²⁷

У истом периоду добијена су и три легата угледних стручњака Милутина Гарашанина²⁸ (око 7000 јединица), Ђурђа Бошковића²⁹ (око 5000 јединица) и Војислава Трбуховића³⁰ (око 3000 јединица), који нису инвентарисани, већ се користе интерно.

У другој деценији 21. века успешно је реализована дигитализација скоро свих бројева *Старинара*,³¹ који су данас доступни на веб-страни часописа. Услед дужег оправданог одсуства Љ. Цветковић током 2016–2017, као њена замена била је ангажована Марија Свилар, дипломирани археолог. Непосредно пред одлазак у пензију Љ. Цветковић 2019. године, извршена је ревизија комплетног фонда ради утврђивања стварног стања. Обухваћено је 18.134 монографске публикације и 27.747 серијских. Коначан број износи 17.163 монографије и 27.222 јединице периодике.

²⁵ WINISIS је Windows верзија ISIS система „за обраду, меморисање, размену и коришћење информација специјално намењен компјутеризованом руковању структурисаних документарних база података. Служи као електронски каталог и претражив је према различитим параметрима попут наслова публикација, аутора, године и места издања, издавача и предметних одредница.“ Електронски каталог, преузето 20.3.2023. <https://nub.rs/opac/winis.php>

²⁶ Marija Svilar, „Biblioteka Arheološkog instituta“, u *Mnemosynon Firmitati: sedamdeset godina Arheološkog instituta (1947–2017)*, urednici Vesna Bikić i Josip Šarić (Beograd: Arheološki institut, 217) 272.

²⁷ Усмено саопштење Љ. Цветковић марта 2020. године.

²⁸ Милутин Гарашанин (1920–2002) био је српски археолог и академик. Након рада у Народном музеју Београда, 1950. године постаје научни сарадник Археолошког института САНУ. Редовни професор на Филозофском факултету у Београду постаје 1963. године, а 1976. и редовни члан САНУ. Његова научна активност обухватала је све периоде праисторије југоисточне Европе, с нагласком на млађе праисторијске културе и античку археологију.

²⁹ Ђурђе Бошковић (1904–1990) био је професор на Техничком и Архитектонском факултету у Београду. Од 1947. обавља функцију заменика управника Археолошког института, а у периоду од 1954. до 1977. ради на месту управника. Током своје каријере бавио се средњовековном архитектуром и византијским културним наслеђем на простору Балкана.

³⁰ Војислав Трбуховић (1930–2015), још у младим данима назван Тибуло, био је свестран археолог. Главна тема његових истраживања била је археологија индоевропских народа, а затим и најраније мелиорације у раном неолиту. Бавио се и архео-етно-антрополошким и лингвистичким истраживањима старог света, као и везом астрономије, односно математике и археологије. Докторирао је 1968. године са темом „Проблеми порекла и датовања бронзаног доба у Србији“. Од 1958. до пензионисања 1994. године радио је у Археолошком институту.

³¹ Е-библиотека Виминацијума, преузето 31. 1. 2023, <http://viminacium.org.rs/e-biblioteka/starinar/>

Библиотека данас

Марта 2020. године вођење Библиотеке преузима Сања Никић, дипломирани библиотекар.³² Промена начина пословања због неповољне епидемиолошке ситуације условљене корона вирусом одложила је решавање многих питања – као што је проблем смештаја будућег фонда. Будући да је до тада сваки посао унутар библиотеке захтевао физичко присуство библиотекара, јавили су се нови задаци попут уређења профила истраживача у CONOR и E-CRIS базама у сарадњи са колегама из Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“. Истраживачи су подстакнути да отворе, односно уреде своје ORCID профиле, што је значајно убрзало и попуњавање новог регистра истраживача – еНаука.³³

При повратку у просторије Библиотеке полако су се нормализовали стандардни послови. Рад са корисницима одвијао се „на даљину“, скенирањем наручених чланака и поглавља књига. Публикације су позајмљиване само у случају када су истраживачима биле неопходне у целисти. Ово се показало као добра пракса која је, у много мањој мери, задржана и до данас. Инвентарисање и каталогизација публикација одвијала се без сметњи. Размена је највише трпела, будући да је пракса да истраживачи лично носе издања Археолошког института. То је био и више него добар тренутак да се промени и унапреди начин вођења евиденције о размени.

Библиотека Института је данас смештена у више просторија на око 100m² (собе за смештај фонда, канцеларија библиотекара и читаоница са 10 места за кориснике од којих су два са рачунарима) и има депо у коме је грађа поређана по *numerus currens*-у. Међутим, овај простор није довољан, па се део грађе налази по различитим канцеларијама и ходницима, што значајно отежава рад и онемогућава циркулацију.

Библиотека Института тренутно располаже са преко 45.000 јединица грађе из области археологије, историје, историје уметности, архитектуре, антропологије, етнологије и сродних наука. Фонд обухвата монографије, часописе, зборнике, каталоге, референсну литературу итд. Најстарија књига у фонду је из 1712. године³⁴.

Примарни каталог је и даље WINISIS, инсталиран 1995. године. У јуну 2022. године приступљено је COBISS систему узајамне каталогизације, те се оба каталога засад воде паралелно. Предности прикључења COBISS-у су вишеструке, јер он омогућава да се аутоматизује досадашње пословање, библиотечки фонд учини видљивијим и олакша претраживање, реализује међубиблиотечка позајмица итд. Упоредо с тим, у сарадњи са Рачунарским центром Универзитета у Београду (РЦУБ) подигнут је репозиторијум Археолошког института РАИ.³⁵ Овим је омогућен отворени приступ публикацијама, као и осталим резултатима насталим у оквиру пројеката који се изводе унутар научне установе. Пратећи добре праксе других институтских библиотека, С. Никић је припремила *Правилник о отвореној науци*, настао на основу Платформе о отвореној науци коју је донело Министарство просвете, науке и технолошког развоја јула 2018. године. Правилник је усвојен крајем децембра 2022. године. У Библиотеци се обављају и послови који нису везани за непосредни рад са корисницима, а који су важни како за њено функционисање, тако и за функционисање самог Института.

³² Сања Никић (рођ. Сланкаменац, 1994) завршила је основне (2017) и мастер (2019) студије на Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. Након праксе у Америчком кутку (огранак Библиотеке града Београда) и у Одељењу за обраду публикација Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“, стручни испит полаже у мају 2019. године.

³³ еНаука је регистар истраживача и регистар научноистраживачких организација у Републици Србији, преузето 28. 2. 2023, <https://enauka.gov.rs/>.

³⁴ *Regles des cinq ordres d'architecture de Jaques Barozzio de Vignole, avec plusieurs augmentations de Michel Ange Buonaroti.* – Nouvellement revûës, corrigées & augmentées par Mr. Dury de Champdoré.... – A Leide : Chez Pierre Vander Aa, MDCCXII [1712].

³⁵ Репозиторијум Археолошког института РАИ налази се на адреси: <https://rai.ai.ac.rs/?locale-attribute=sr>.

Ту спада писање различитих извештаја и активно учествовање у издавачкој делатности. Део процеса настајања публикација³⁶ и дистрибуције тиража кроз размену, поклоне и комисиону продају одвија се у Библиотеци.

Развојем науке и технологије обим посла се из године у годину увећава и задаци се усложњавају; повећава се број истраживача, а самим тим и број захтева. Библиотека је у процесу трансформације ка модерном библиотечно-информационом центру који подупире отворену науку, едукује кориснике и пружа адекватну подршку сходно развоју науке и ери хиперпродукције. Будући да је и Документација Археолошког института као друга организациона јединица такође потпора научно-истраживачком раду тако што пружа запосленима теренску археолошку грађу, успостављање сарадње са том стручном службом је још један искорак. Један од циљева је управо да се у сарадњи са документаристом Миланом Миловановићем,³⁷ али и осталим сарадницима, спроведе дигитализација најпре најугроженијих публикација, а затим и целокупног фонда. У блиској будућности у плану је реализација ванредне ревизије фонда серијских публикација ради излучивања неактуелне и дотрајале грађе.

Закључак

Анализом историјата Библиотеке Археолошког института могу се извући одређени закључци. Посматрајући оснивање и прве године рада увидело се да је библиотека, иако званично најављена у елаборату, ипак била само фонд књига до доласка првог библиотекара. У првој етапи постављени су темељи, на којима једним делом и данас почива њен рад, уз изванредан напредак ком доприноси аутоматизација пословања. Из године у годину повећавао се не само фонд књига већ и број установа са којима је успостављена размена публикација.

До 1995. године главни библиотечки послови били су традиционални: праћење издавачке продукције, израда библиографија, вођење инвентарних књига, као и ауторског абецедног и стручног лисног каталога за монографске, а акцесорног за серијске публикације. Увођењем јединственог електронског каталога WINISS, који је Народна библиотека Србије уступила Институту, створени су услови за претраживање по различитим библиотечким параметрима. Посебан подухват који је успешно реализован током друге етапе односио се на заштиту угроженог фонда и дигитализацију часописа *Старинар*.

У наредном периоду, поред уобичајених библиотечких послова реализовано је неколико циљева. Међу првима је транзиција са WINISIS на COBISS базу, док главни новитет свакако представља подизање и попуњавање репозиторијума Археолошког института РАИ.

Сама Библиотека развијала се из деценије у деценију радом и залагањем њених запослених. Данас, као организациона јединица Археолошког института, она је научноистраживачка библиотека која својом визијом тежи испуњењу дефиниције свог постојања, а то је да, упркос свим изазовима на које наилази, пружи подршку раду научним сарадницима и истраживачима Археолошког института.

³⁶ Ово подразумева послове додељивања ИСБН бројева, стручну помоћ приликом уређивања саме публикације, сарадњу са Народном библиотеком Србије на пословима додељивања УДК бројева и израде ЦИП-а, сарадњу са Филолошким факултетом Универзитета у Београду за додељивање DOI бројева итд.

³⁷ Документација је организациона јединица Археолошког института која има за циљ да прикупља, обрађује, чува и даје на коришћење теренску документацију добијену приликом ископавања и истраживања археолошких локалитета. Више о Документацији Археолошког института и њеном историјату видети: Milovanović, Milan. „Documentation Office of the Institute of Archaeology in Belgrade as an Organisational Unit“. *Archaeology and Science* 18 (2022): 253–267. https://doi.org/10.18485/arhe_apn.2022.18.17.

Литература и извори:

1. „Arheološki institut“. *Godišnjak – Srpska akademija nauka* LVII (1950): 400–414.
2. Arhiv Arheološkog instituta. Miletin, 1986. *Opšta procena obima poslova i finansijskih troškova u cilju formiranja Bibliotečke baze podataka Arheološkog instituta*.
3. Arhiv Arheološkog instituta. Personalne biografije, D–2. *Nadežda Mandić*.
4. Arhiv Arheološkog instituta. Personalne biografije, D–2. Mandić, 1983. *Izveštaj o biblioteci Arheološkog instituta*.
5. Arhiv Arheološkog instituta. Personalne biografije, D-43, *Verona Miletin*.
6. Arhiv Srpske akademije nauka i umetnosti. SAN br. 39/1947, 1, 3–6. Predmet: Elaborat.
7. Državni arhiv Srbije. Fond Arheološkog instituta, D–2. Plan rada za 1952. godinu.
8. Državni arhiv Srbije. Fond Arheološkog instituta, D–2. Srpska akademija nauka, Predmet: Predlog budžeta za 1954. godinu.
9. Državni arhiv Srbije. Fond Arheološkog instituta, D–28, 01–346/02, 11. 05. 63. Arheološkom institutu. Predmet: *Izveštaj*.
10. Državni arhiv Srbije. Fond Arheološkog instituta, D–9. Srpskoj akademiji nauka, br. 338, 13. 05. 1952. Predmet: Obrazloženje.
11. Državni arhiv Srbije. Fond Arheološkog instituta, D–2. Godišnji Izveštaj o radu Instituta za 1950. godinu, br. 6, 05. 01. 1951.
12. Državni arhiv Srbije. D–3, 1 Sednica Arheološkog instituta, 2.
13. Državni arhiv Srbije. D–3, 3 Sednica Arheološkog instituta, 1.
14. Državni arhiv Srbije. G–189, D–30, SAN br. 1284, Milutin Milanković, 1947. *Komitetu za naučne ustanove, Univerzitet i visoke škole*. Predmet: Izveštaj.
15. Е-библиотека Виминацијума, преузето 31. 1. 2023, <http://viminacium.org.rs/e-biblioteka/starinar/>
16. Elektronski katalog WINISIS. Preuzeto 20. 3. 2023. <https://nub.rs/opac/winisis.php>.
17. eNauka. Preuzeto 28. 2. 2023. <https://enauka.gov.rs/>
18. „Izveštaj o desetogodišnjem radu Arheološkog instituta Srpske akademije nauka u periodu od 1947–1957 godine“. *Starinar* IX–X (1958–1959): 447–450.
19. „Izveštaj o radu Arheološkog instituta“. *Godišnjak – Srpska akademija nauka* LV (1948): 232–237.
20. „Izveštaj o radu instituta pri Odeljenju društvenih nauka u 1949 godini: Arheološki institut“. *Godišnjak – Srpska akademija nauka* LVI (1949): 289–300.
21. Kuperman, Lari. *Upravljanje bibliotekom sa jednim zaposlenim*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2017.
22. Milovanović, Milan. „Documentation Office of the Institute of Archaeology in Belgrade as an Organisational Unit“. *Archaeology and Science* 18 (2022): 253–267. https://doi.org/10.18485/arhe_apn.2022.18.17.
23. RAI, Preuzeto 13. 2. 2023. <https://rai.ai.ac.rs/?locale-attribute=sr>.
24. Svilar, Marija. „Biblioteka Arheološkog instituta“. U *Mnemosynon Firmitati: sedamdeset godina Arheološkog instituta (1947–2017)*. Urednici Vesna Bikić i Josip Šarić, 271–274. Beograd: Arheološki institut, 2017.

The Historical Journey of the Library of the Institute of Archaeology in Belgrade through the Work of Librarians

Abstract

This paper discusses the historical development of the Library of the Institute of Archaeology in Belgrade through the work of its librarians. The Library is a specialized research library designed for researchers at the Institute. It is one of the largest special libraries in the region, with literature in the fields of archaeology, history, art history, architecture, anthropology, and other related sciences. From its foundation to the present day, Library's work and development have been marked by its employees. The paper describes the formation and work tasks of the Library in the first part and the transition from a card catalogue to a local electronic catalogue in the second part. A new development in the Library's work is establishing the RAI repository and the ongoing transition from WINISIS to the COBISS catalogue.

Keywords: Institute of Archaeology in Belgrade, library, history, development, research library, WINISIS catalogue, RAI repository

Примљено: 30. јануара 2023.

Исправке рукописа: 24. марта 2023.

Прихваћено за објављивање: 30. марта 2023.